

УДК 342.7

Криворучко Г.О.

студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОBOB'ЯЗОК ПІКЛУВАТИСЬ ПРО НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ І НЕПРАЦЕЗДАТНИХ БАТЬКІВ

В сучасному суспільстві питання захисту прав та добробуту неповнолітніх дітей і непрацездатних батьків стає предметом особливої уваги. Конституційний обов'язок держави піклуватись про ці категорії громадян визнається однією з ключових складових гарантій соціальної справедливості та захисту прав людини.

В статті 51 Конституції України визначено що, батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття, а повнолітні діти зобов'язані піклуватись про своїх непрацездатних батьків.[2] В свою чергу батьки зобов'язані виховувати дитину у дусі поваги до прав і свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини. Також згідно статті 11 Закону України «Про охорону дитинства», кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків.[4] Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини. Виховання в сім'ї є

першоосновою розвитку особистості дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці. Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами. Держава надає батькам або особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків щодо виховання дітей, захищає права сім'ї, сприяє розвитку системи послуг з підтримки сімей з дітьми та мережі дитячих закладів (стаття 12 ЗУ «Про охорону дитинства»). [4]

В нормальних умовах діти добровільно допомагають своїм непрацездатним батькам і турбуються про них. Проте, безсумнівно, неможливо змусити дорослих повнолітніх дітей любити і поважати своїх батьків. Любов, доброта, порядність, чесність є етичними поняттями, а не юридичними. Разом з тим слід пам'ятати, що однією з основних цілей регулювання сімейних відносин, відповідно до частини другої статті 1 Сімейного кодексу України, є утвердження почуття обов'язку перед батьками. Обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків закріплений у Сімейному кодексі України. Так, відповідно до статті 202 Сімейного кодексу, повнолітні дочка, син зобов'язані утримувати батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги. [3] Звертаємо увагу, що обов'язок виплачувати аліменти батькам може бути покладено лише на повнолітніх дітей; потреба матеріальної допомоги полягає в тому, що батьки не мають можливості забезпечити своє гідне існування у зв'язку із відсутністю пенсій чи їх низького розміру, а також у зв'язку із відсутністю у них інших джерел існування. Відповідно до чинного законодавства непрацездатними визнаються особи, які досягли пенсійного віку 60 років (пенсійний вік зараз однаковий для чоловіків і жінок, але в пенсійному законодавстві також зазначено 63 роки та 65 років, багато осіб отримують право на пенсію без прив'язки до їхнього віку) Так, для отримання пенсії після досягнення у 2023 році 60 років необхідно мати не менше 30 років страхового стажу, після досягнення 63 років – не менше 20 років, 65 – не менше 15. або особи з інвалідністю (стаття 1 Закону України «Про

загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).[1] Хочу звернути увагу, що обов'язок опікуватися батьками може покладатися не лише на повнолітніх сина, дочку, а й на малолітніх або неповнолітніх дітей. Щоправда, такі можливості досить обмежені законом. Так, статтею 206 Сімейного кодексу України передбачено, що у виняткових випадках, якщо мати, батько є тяжко хворими, інвалідами, а дитина має достатній дохід (заробіток), суд може постановити рішення про стягнення з неї одноразово або протягом певного строку коштів на покриття витрат, пов'язаних з лікуванням та доглядом за ними.[3] Відповідно до норм чинного законодавства дочка, син можуть бути звільнені судом від обов'язку утримувати матір, батька та обов'язку брати участь у додаткових витратах, якщо буде встановлено, що мати, батько ухилялися від виконання своїх батьківських обов'язків (маються на увазі коли вони не піклувалися про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання, підготовку до самостійного життя, зокрема: не забезпечували необхідного харчування, медичного догляду, лікування дитини, що негативно вплинуло на її фізичний розвиток як складову виховання; не спілкувалися з дитиною в обсязі, необхідному для її нормального самоусвідомлення; не надавали дитині доступу до культурних та інших духовних цінностей; не сприяли засвоєнню нею загальнонавчаних норм моралі; не виявляли інтересу до її внутрішнього світу; не створювали умов для отримання нею освіти.). У виняткових випадках суд може присудити з дочки, сина аліменти на строк не більш як три роки. Такий строк обумовлений відсутністю законодавчо закріпленого обов'язку у дітей щодо довічного утримання батьків, які не виконували своїх батьківських обов'язків. Разом з тим, при наявності виняткових умов, таких як, високий матеріальний рівень дітей, чистосердечне розкаяння батьків (батька, матері), законодавець передбачив можливість присудження таких аліментів.

Підсумовуючи слід констатувати, що закріплення цього обов'язку у Конституції свідчить про високий ступінь соціальної відповідальності перед майбутнім поколінням та особливо вразливими категоріями громадян. Цей обов'язок визначає основи соціального захисту сім'ї та її членів, що відзначається важливим аспектом прав людини на достойний рівень життя та найвищий ступінь благополуччя. Забезпечення прав та інтересів цих категорій громадян є необхідною умовою будівництва справедливого та гуманного суспільства. Правове закріплення конституційного обов'язку також створює механізми для реалізації цього принципу через визначення обов'язків держави, громадян та інших суб'єктів правовідносин. Важливо враховувати цей аспект при

формулюванні та вдосконаленні законодавства, спрямованого на захист сімейних цінностей та соціальної стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення 30.11.2023).
2. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 30.11.2023).
3. Сімейний кодекс України: Кодекс від 10 січня 2002 р. № 2947-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 30.11.2023).
4. Про охорону дитинства: Закон від 26 квітня 2001 р. № 2402-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 01.12.2023)